

Anima Mundi: *De ziel van de wereld wakker maken*

Llewellyn Vaughan-Lee
Sufi journal, Herfst 2005

God verlost de mens, maar de natuur moet verlost worden door de alchemisten die in staat zijn het proces van transformatie op te wekken dat alleen in staat is het licht dat in de fysieke schepping gevangen zit te bevrijden.¹

De wereld is een levend spiritueel wezen. Dit werd door de oude filosofen en de alchemisten begrepen die refererden aan de spirituele essentie van de wereld als de *anima mundi*, de "Ziel van de Wereld." Zij beschouwden de Ziel van de Wereld als een pure etherische *spirit*, die de hele natuur doordringt, de goddelijke essentie die alle leven in het universum omarmt en activeert.

Door de geschiedenis heen is ons begrip van de wereld als een levend wezen met een spirituele essentie ingrijpend veranderd. Plato begreep dat "de kosmos een op zichzelf staande Levende Schepping is die alle daarin levende schepselen daarin omvat."² Terwijl deze traditie doorgegeven werd door de Gnostici en later door de alchemisten, verbeeldden de Kerkvaders een wereld die goddelijk noch heilig was. Een transcenderende goddelijkheid was de bron van de hele schepping, en de mens leefde als banneling uit de hemel in een zondige staat. Deze doctrine creëerde een splitsing tussen materie en geest en veroorzaakte dat de wereld gezien werd als gescheiden van haar schepper.

Het begrip van de wereld als heilig kwam zo nu en dan in de laatste eeuwen weer naar boven. Gedurende de Gotische renaissance van de twaalfde eeuw en later in de Renaissance werd de geschapen wereld even gezien door de verbeelding van de Ziel van de Wereld. De Gotische architecten weerspiegelden in hun kathedralen hun zienswijze van een heilige orde binnen de schepping die hoort bij dit vrouwelijke goddelijke principe. De Ziel van de Wereld werd tot leven gebracht en vormde de natuur volgens goddelijke verhoudingen, die de architecten, de steenhouwers, de beeldhouwers en de makers van gebrandschilderde ramen in hun kunstwerken verbeeldden.³

Weer werd gedurende de Renaissance even de natuur als een levende spirituele essentie gezien:

Tot het moment dat de middeleeuwse theologie God verplaatst had naar een compleet transcendente sfeer, was de natuur van de Platonisten van de Renaissance doordrongen van het leven, van de goddelijkheid en het goddelijke mysterie, en het spirituele mysterie was een essentiële uitdrukking van de Ziel van de Wereld en van levende krachten van de schepping. Met de woorden van Richard Tarnas, "De tuin van de wereld was weer lieflijk, met magische krachten en transcendente onvoorwaardelijke betekenis in ieder deel van de natuur."⁴

In de Renaissance werd de Ziel van de Wereld begrepen als zijnde een spirituele essentie binnen de schepping, die het ontvouwen van het leven en van de kosmos begeleidde. Met de woorden van de filosoof uit de Renaissance Giordano Bruno, "verlicht de ziel van de Wereld het universum en richt de natuur in het maken van haar soorten op de goede manier."⁵ De Ziel van de Wereld was ook het scheppende principe dat de beeldend kunstenaars zochten om hun werk te leiden. Hun kunst was op dezelfde heilige verhoudingen gebaseerd die zij in de natuur zagen en zij begrepen de verbeelding als zijnde een magische kracht die de "energieën van de *anima mundi* kunnen aantrekken en doorgeven."

De Renaissance liet ons grote wonderen van kunst en de verbeelding na. Het was echter een korte opleving. De orthodoxie van de Kerk stelde de splitsing tussen materie en geest weer in en de wetenschap kwam op en begon de natuurlijke wereld als een machine te verbeelden waarvan de losse delen door de mensen op een rationele manier begrepen en beheerst konden worden. De magische wereld van het scheppende mysterie die beziel was met de goddelijke geest werd een droom die alleen dichters toebehoorde, en de laboratoria van de symbolische geschriften van de alchemisten.

De alchemisten gingen door om de *anima mundi* te onderzoeken. Terwijl de Kerk naar het licht zocht in de hemel, zochten de alchemisten het licht dat verborgen is in de materie. Zij begrepen dat er een heilige essentie was in het weefsel van de schepping die zij probeerden te onthullen via hun experimenten en hun verbeelding. Voor de alchemisten is de *anima mundi* de goddelijke vonk in de materie, de 'filosofische Mercurius', die het 'universele en glinsterende vuur in het licht van de natuur is, dat de hemelse geest met zich draagt.'

Alchemie houdt zich bezig met het veranderen van lood in goud, met het bevrijden van het licht dat verborgen is in de duisternis – "de brandende vonken van de ziel van de wereld, d.w.z. het licht van de natuur... verspreid of gesprekend door de natuur heen van de grote wereld in alle vruchten van de elementen die zich overal bevinden."⁶ de alchemisten begrepen ook dat er een verbinding is tussen de *anima mundi* en de ziel of het binnenste geheim van de mens. De bron van de wijsheid en kennis van de allesdoordringende essentie van de *anima mundi* was "de binnenste en meest geheime goddelijkheid van de mens."⁷

In de vorige eeuw herontdekte Carl Jung de wijsheid van het alchemistische opus en liet zien hoe alchemistische symbolen het proces van innerlijke transformatie verbeelden die dit verborgen licht kan bevrijden. Jung maakte een onderscheid tussen twee vormen van spiritueel licht: *Lumen Dei*, het licht dat ontspringt uit het spirituele rijk van een transcendente God en *Lumen Naturae*, het licht dat verborgen is in de materie en de krachten van de natuur. Het goddelijke licht kan ervaren worden door openbaring en door spirituele oefeningen. Deze geven ons toegang tot ons transcendent zelf. Het Licht van de Natuur moet onthuld worden door de innerlijke alchemie zodat het scheppend in de wereld kan werken.

De traditie van de alchemie die geïnterpreteerd wordt in de taal van de innerlijke transformatie is een sleutel om ons te helpen om ons natuurlijke licht te bevrijden en om de wereld te transformeren. Het alchemistische licht dat verborgen is in de duisternis is ons eigen licht dat ook de goddelijke vonk is binnen de materie. Ons natuurlijke licht maakt deel uit van het licht van de Ziel van de Wereld. Dit alchemistische ontsluiten van de materie kan geassocieerd worden met het bevrijden, of het wakker maken van de ziel van de wereld, de *anima mundi*. Als microkosmos van het geheel kan het individu direct participeren aan het alchemistische proces dat het licht bevrijdt, een licht dat nodig is om de mysteriën van de schepping te begrijpen en de manier waarop je met haar magische natuur kan werken. Met de *Lumen Naturae* kunnen we weer leren hoe we de geheimen van de natuur kunnen ontsluiten, zodat we de natuurlijke wereld niet meer hoeven aan te vallen om te overleven.

Alchemie is onze Westerse traditie van de innerlijke transformatie. Soefis kennen dit innerlijke proces van de alchemie al heel lang.⁸ Een van de oudste Soefimeesters, Dhu-l-Nūn, is beschreven als een alchemist, en een groot Soefi uit de twaalfde eeuw, al-Ghazzālī, gaf een van zijn belangrijkste boeken de naam *The Alchemy of Happiness*. Soefis zijn meesters van de alchemie van het hart waardoor de energie van de liefde het individu transformeert om het licht verborgen in de duisternis van de *nafs* of van het lagere zelf te onthullen. Zij ontwikkelden een gedetailleerde wetenschap om met de kamers van het hart te werken, om een innerlijke transformatie te bewerkstelligen, die de reiziger toegang geeft tot het licht van zijn werkelijke natuur. Dit werk behoort niet slechts aan het individu toe, maar kan een directe relatie hebben met heel de schepping en met het hart van de wereld. Wanneer we de mysterieuze verbinding tussen onze eigen innerlijke essentie en de ziel van de wereld herkend hebben, kunnen we de middelen van de innerlijke transformatie gebruiken om direct met de ziel van de wereld te werken, om de *anima mundi* te helpen haar goddelijke licht te onthullen en wakker te worden.

ZO BOVEN ZO BENEDEN

Als resultaat van Jung's geschriften over alchemie zijn we de natuur van het innerlijke alchemistische werk gaan begrijpen. Het werk met het alchemistische lood – de *prima materia*, dat wat “glorieus en smerig is, kostbaar en van weinig belang en overal gevonden wordt”⁹ – is het werken met de *schaduw*, de afgewezen en niet erkende delen van de psyche. De steen der wijzen, het goud dat van lood gemaakt is, is onze ware natuur, het Zelf. In plaats van een transcendente, ontlichaamde goddelijkheid, onthult de alchemie een goddelijk licht dat in de diepten van onze psyche bestaat. Dit licht dat verborgen is in de duisternis, het *lumen naturae*, is ook ons instinctieve zelf en onze natuurlijke manier van zijn, dat, totdat het onthuld is, bedekt wordt door de patronen van onze conditionering en de lagen van het valse zelf.

Wat is het verschil tussen het licht ontdekt in de diepten van de psyche en het licht van ons transcendent goddelijke Zelf waar we in meditatie of door andere ervaringen een glimp van hebben opgevangen? Het is hetzelfde licht op verschillende manieren ervaren. De Soefis weten dat de Geliefde, de bron van alle licht, zowel een immanente als een transcendent kwaliteit heeft. Hij van wie we houden, is zowel “dichter bij ons dan onze halsader” als voorbij ons begrip van het hiernamaals.” Het Zelf, “groter dan groot en kleiner dan klein,” heeft deze zelfde tweeledige kwaliteit.

De yogi diep in meditatie en de alchemist in zijn laboratorium zoeken hetzelfde licht, dezelfde goddelijke natuur. Alles wat wij ervaren heeft een tweeledige natuur, een mannelijk en een vrouwelijk aspect, en hetzelfde geldt voor het licht van het Zelf. Het kan ervaren worden in haar mannelijke vorm als een puur transcendent licht, bewust zonder beperkingen van de psyche of van de fysieke wereld. In meditatie kunnen we eerst een glimp opvangen en dan in onze eeuwige en oneindige natuur rusten, en een werkelijkheid gaan kennen die niet gedefinieerd of beperkt wordt door ons lichaam of de gemanifesteerde wereld. Dit is de werkelijkheid van onze kleurloze en vormloze essentie, dit is licht op licht.

We kunnen ook onze goddelijke natuur leren kennen door haar vrouwelijke, belichaamde natuur, als het licht van zijn, als onze natuurlijke wijsheid, als het goud van onze ware natuur. In dit licht ervaren we het goddelijke, hebben we kennis van het goddelijke in de schepping, van de manier waarop onze Geliefde Zichzelf onthult in een veelheid aan vormen, iedere vorm een andere uitdrukking van Zijn oneindig wezen. We zien dat iedere kleur, iedere geur, iedere smaak, iedere gedachte of gevoel een uitdrukking is van het goddelijke. Op die manier leren we Hem kennen in Zijn schepping zoals die verborgen is in het transcendent. In deze onthulling zien we

dat ieder ding uniek is en dat alle dingen een zijn, en we ontdekken de relatie van de delen in het geheel – het met-elkaar-verbonden wonder van de schepping. We zien het rijke weefsel van het leven en weten dat het een wezen is dat Zichzelf onthult op vele manieren.

Als we niet willen blijven steken in het paradigma van de tweeledigheid, onze geërfde splitsing tussen mannelijk en vrouwelijk, geest en materie, dan moeten we deze beide aspecten erkennen. We kunnen ons niet veroorloven om in de voetstappen te blijven lopen van de patriarchale Kerkvaders door alleen het transcendente licht te zoeken, alleen naar de hemel te kijken. We moeten ook het licht kennen dat verborgen is in de materie en de magie van de schepping begrijpen dat het onthult. We moeten de mysteriën van de schepping kennen als gevierd in de meest heilige tekst van de alchemisten, de *Emerald Tablet*, toegeschreven aan Hermes Tristhemistos:

*Wat beneden is, is zoals dat wat boven is, en wat boven is, is zoals dat wat beneden is, om de wonderen van het ene ding tot stand te brengen.*¹⁰

Het licht verborgen in de materie is het ene licht ervaren in het mysterie van de schepping, de verborgen schat, onthuld door de dans van de veelheid. De schepping van de gemanifesteerde wereld is een onthulling van de verborgen natuur van het goddelijke, zoals uitgedrukt in de *hadith*, “Ik was een verborgen schat en ik wilde gekend worden, daarom schiep ik de wereld.” Maar we kunnen alleen het wonder ervaren en onze ware natuur van deze onthulling kennen door het licht dat erin verborgen is. Net zoals Hij Zijn geheim in ons verborgen heeft – “De mens is Mijn geheim en Ik ben zijn geheim”- dus heeft Hij Zich verborgen in Zijn schepping. Soms, op momenten, midden tussen de schoonheid of de glorie van de natuur, in de uitgestrektheid van de sterren of de perfectie van de vroege morgendauw op een bloem, vangen we een glimp op van dit wonder. Het licht dat verborgen is in de materie breekt door en we staan vol ontzag voor onze Schepper, zoals weerspiegeld in de woorden van de dichter Gerald Manley Hopkins:

*De wereld is geladen met de grootsheid van God. Zij zal ontvlammen, zilverstralend, vanuit tegen elkaar geplaatste graanschoven.*¹¹

Door dit licht kunnen we ontwaken voor de goddelijke natuur van het leven en de werkelijke schoonheid van Zijn onthulling ervaren. Er is slechts één licht – “zo boven zo beneden”- en toch onthult Hij Zich in Zijn schepping op een wijze die niet onthuld wordt door Zijn transcendente licht, het *Lumen Dei*. Wat geldt voor de Schepper geldt ook voor ons die “naar Zijn beeld zijn geschapen.” Het licht dat ontdekt wordt in de schaduw en het innerlijke alchemistische opus, onthult een deel van onze goddelijke natuur, dat verborgen is voor een puur transcendent bewustzijn. We leren onszelf en onze Geliefde op een andere wijze kennen. Voor ieder van ons is deze onthulling uniek. Een deel van het wonder van de schepping is dat zij ieder van ons een verschillende ervaring biedt; zelfs dezelfde appel, geproefd door twee mensen, zal verschillend ervaren worden. Door Zijn licht kunnen we het leven zien zoals het werkelijk is in de uniciteit van onze eigen ervaring ervan, en niet slechts door de sluiers van onze projecties, en op die manier kunnen we de goddelijkheid van ieder uniek moment smaken. Tegelijkertijd ervaren we deze uniciteit als een deel van onze grotere eenheid. We zien de draden die ons met heel het leven verbinden; we zien dat elk deel het geheel weerspiegelt.

*Wie het geheel niet in ieder deel kan zien speelt blindemannetje;
Een wijs mens proeft de Tigris in iedere slok.*¹²

VERBINDINGEN van LICHT

Met ons diepste weten kennen we deze diepe verbindingen met alle leven. En toch hebben de Kerk, de opkomst van de Westerse wetenschappen en een groeiende cultuur van materialisme doeltreffend de *anima mundi* uit onze collectieve verbeelding weggevaagd, totdat in de werken van Jung, “de mens zelf opgehouden is om de microkosmos te zijn en zijn anima niet langer het wezenseenheid vonkje of vuurtje is van de *Anima Mundi*, de Ziel van de Wereld.¹³ Hoe kunnen we deze relatie herstellen, deze verbinding in onze verbeelding en innerlijk werk opnieuw scheppen? Hoe kunnen wij ons licht terugbrengen naar de Ziel van de Wereld?

Wanneer we eenvoudigweg erkennen dat we deel zijn van het geheel, dan wordt er een verbinding gemaakt met ons licht en de wereld. We maken deze verbinding met ons bewustzijn en met onze verbeelding; dan begint door deze verbinding ons licht te stromen. Op die manier beginnen we het werk van het geheel goed te maken. Deze verbindingen creëren paden van licht die hun weg vinden door de duisternis van de collectieve psyche. Net zoals in onze persoonlijke psyche zijn er blokkades en plekken weerstand voor deze stroom van licht; en er zijn ook plekken van kracht, creativiteit en onverwachte kwaliteiten.

De Ziel van de Wereld is niet gefixeerde of gedefinieerde substantie, maar een levende substantie die gemaakt is uit hoop, dromen en de diepste verbeeldingen van de mens en heel zijn schepping. Dit is het thuis van de col-

lectieve herinneringen van de schepping en de mythen van de mens. Hier zijn de archetypen en de krachten die ons leven definiëren. Hier zijn de verborgen plaatsen met magische betekenis, plaatsen waar dromen ontstaan. We leven al zo lang in de krachtige barre gronden van een rationeel landschap dat we de mogelijkheid vergeten zijn die onder de oppervlakte ligt. Terwijl ons licht naar de *anima mundi* via de paden stroomt, die gecreëerd zijn door ons bewustzijn, zal ons licht de wegen van macht vinden die in de wereld zijn, plaatsen waar diepere lagen van betekenis wachten om te gaan leven.

We zien op dit moment de materiële wereld alsof ze iets is dat afgescheiden van ons staat, een solide en duurzaam ding zonder leven of magie. Zoals de wetenschappers uit de zeventiende eeuw die besloten dat dieren geen gevoelens hadden en dus ontleed konden worden zonder te lijden, voelen we ons vrij om onze wil aan de aarde op te dringen en zo beroven we haar voor ons eigen oogmerk zonder enige gedachte aan het lijden en de schade die we haar toebrengen. Gevangen in onze materiële jacht onderkennen we niet dat dit beeld van de wereld een illusie is, een denkbeeldige droom die gemakkelijk kan veranderen of kan oplossen wanneer er nieuwe krachten in het spel komen. Wanneer ons licht zijn verbindingen legt met de Ziel van de Wereld, zal het sommige van deze krachten activeren en ook de energieën die erop wachten om de wereld te bevrijden van deze destructieve illusie. We weten hoe dit werkt op onze eigen alchemistische reis, hoe dat wat we onder de oppervlakte vinden onze waarden op onverwachte manieren kan veranderen, hoe er dan verbindingen gemaakt worden en synchroniteiten te voorschijn komen die daarvoor niet denkbaar waren. Terwijl we deze verbindingen maken zullen we gaan zien dat de wereld en ons eigen zelf allebei meer magie bevatten dan we weten.

Voor dit verbinden van ons licht met de wereld is geen massabeweging nodig, geen miljoenen mensen. Eeuwenlang hebben een paar alchemisten deze geheimen van de innerlijke transformatie tegen de machtige krachten van de Kerk en haar establishment bewaard. Het echte werk wordt altijd gedaan door een kleine groep individuen. Wat van belang is, is het niveau van participatie: of we een echt commitment voor het werk van de ziel willen maken. We hoeven niet, zoals de alchemisten die in hun laboratoria werkten, ons gewone leven op te geven – het leven van iedere dag kan ook een noodzakelijke balans en bescherming vormen tegen de vreemde waanvoorstellingen die zo gemakkelijk door de innerlijke wereld geschapen worden. Maar we moeten zien dat er een bepaald soort werk gedaan moet worden en dat we niet langer aan de zijlijn kunnen blijven staan en toezien hoe onze collectieve dromen onbeheersbaar voortsnelen.

Onze cultuur mag ons in ons individuele zelf opgesloten hebben en afgesneden hebben van de magie van het leven – maar dit is slechts een hersenschim aan de oppervlakte. We zijn allemaal verbonden en deel van de levende substantie van de schepping. In elke cel van ons wezen, in iedere vonk van bewustzijn hebben we de kennis van eenheid. Onze eigen innerlijke reis kan niet gescheiden zijn van het geheel. Een innerlijke reis die gescheiden is van het geheel is geen echte reis: het is slechts weer een illusie gecreëerd door een ego dat zichzelf wil beschermen.

De substantie van onze ziel is deel van het weefsel van het leven, het tapijt van de schepping waarin de eenhoorns en de monsters van onze dromen zijn geweven als ook de wolvenkrabbers van onze steden. De innerlijke en de uiterlijke werelden zijn niet gescheiden – ondanks alle pogingen van onze rationele cultuur om het ons te laten geloven. De recente drama's van terrorisme hebben weer de demonen in onze huiskamers gebracht en we voelen dat we nergens echt veilig zijn voor deze schaduwen. Maar we hoeven niet simpelweg slachtoffers te zijn van deze archetypische nachtmerries. Door de echte magie op te roepen die van binnenuit komt, kunnen we er aan werken om de balans te zoeken tussen licht en donker, en creatief deelnemen aan het veranderen van de dromen die ons collectieve leven definiëren.

Het licht van de Ziel van de Wereld wacht erop om gebruikt te worden en ons te verbinden met de innerlijke krachten die bij de materie en het leven zelf horen. De echte wereld is een bekoorlijke plaats, vol magische krachten die erop wachten om gebruikt te worden. En, zoals de alchemisten begrepen is de *anima mundi* een creatieve kracht: het is de kunstenaar, de handwerkman, de 'innerlijke Verschijning' die de oorspronkelijke materie vormt en differentieert, haar haar vorm geeft.¹⁴

WAKKER MAKEN TEN BEHOEVE VAN DE SCHEPPING

De Ziel van de Wereld is niet slechts een psychologisch of filosofisch concept. Zij is een levende spirituele substantie in en om ons heen. Net zoals de individuele ziel het hele menselijke wezen doordringt – ons lichaam, gedachten en gevoelens – is de natuur van de Ziel van de Wereld dat zij in alles aanwezig is. Ze doordringt de hele schepping en is een zich verenigend principe in de wereld. De alchemist-geneesheer Thomas Browne zag haar als "de Universele Spirit van de Natuur, de *anima mundi* of de Ziel van de Wereld die verantwoordelijk is voor alle fenomenen en die alle leven samen verbindt."¹⁵ Marsilio Ficino zag de Ziel van de Wereld overal bloeien:

*De Ziel is alle dingen bij elkaar... en omdat ze het centrum van alle dingen is, heeft ze de krachten van alles. Daarom wordt ze in alle dingen toegelaten. En omdat ze de verbinding is van alle echte dingen, gaat ze door het een zonder de anderen te verlaten... daarom mag ze terecht het centrum van de natuur genoemd worden, de middenterm van alle dingen, het gezicht van alles, het verbond en de verbinding van het universum.*¹⁶

De ziel van de wereld doordringt heel de schepping zoals zout water. De fysieke wereld is het meest verdichte niveau en daarbinnen bevindt zich de werkelijkheid van de ziel en onderhoudt die, ze doordringt de Hogere Intelligentie die het creatieve en het ordenende principe van het leven is.

Deze goddelijke intelligentie is in alles. Ze is de vonk in de materie, het licht in de mens. Wanneer we onszelf isoleren van onze eigen ziel, ontkennen we onszelf bewust de toegang tot dit licht, tot zijn leiding en intelligentie. Dan wordt ons leven zonder betekenis of doel, “een wandelende schaduw” ... die niets inhoudt. Zonder echt doel is ons leven slechts een fysiek bestaan. Wanneer we ons opnieuw met onze ziel verbinden komt de magie en de betekenis tot leven in ons en om ons heen.

Ons echte geschenk aan het leven is het besef van zijn doel. Als we ons bewust zijn van het doel van het leven, schijnt het licht van de ziel in ons leven en zijn geheim, verborgen in de wereld, komt tot leven. En het licht dat in ons is is in alles; “het is in het centrum van alle dingen.” Wanneer ons licht in ons levend wordt, wordt het in de hele schepping levend. Het onthult de schepping haar ware doel. Op dit moment ziet onze huidige cultuur het leven hoofdzakelijk vanuit een materieel perspectief – we aanbidden de god van het consumentisme en maken van verwerven ons levensdoel. We zijn gevangen in de materie. We zijn de symbolische en de heilige betekenis van de uiterlijke wereld vergeten. Vervreemd van onze ziel hebben we ons ook van de diepere betekenis van de schepping vervreemd. En omdat we de goddelijkheid van de wereld ontkend hebben, gaat zij langzaam dood.

Het echte alchemistische werk betekent de schepping bevrijden van deze gevangenneming – het leven te wekken voor haar betekenis. We moeten het licht bevrijden dat zich in ons en in de wereld bevindt. Een transcendent beeld van het goddelijke zal ons slechts toegang geven tot het transcendente licht. We hebben het licht dat in de materie verborgen zit nodig, het goud dat in het lood zit. Wanneer het licht gaat leven in het leven, kan het de patronen van de schepping veranderen en de vormen voor de toekomst creëren die het leven weer in balans zullen brengen. Het kan zijn verenigende natuur manifesteren.

De alchemisten begrepen de natuur van dit licht:

*Het is de vader van al het wonderlijke werk in de wereld, ... zijn kracht is perfect als het overgeschakeld wordt naar de aarde.*¹⁷

Terwijl je in de wereld werkt wordt deze kracht het licht en de kracht van het goddelijke dat gemanifesteerd wordt. Het licht dat zich in onze eigen psyche bevindt is het licht in de *anima mundi*. In de diepten van onszelf ontdekken we deze essentiële eenheid. Dit is hetzelfde bewustzijn als de realisatie van de yogi dat je ware natuur en het onveranderlijke zelf (*atman*) het Universele Zelf is. Wat zich in ons bevindt, is in alles. Wanneer we deze waarheid eenmaal kennen, stappen we uit de parameters van ons individuele zelf, en gaan de kracht realiseren die in ons is. Deze verandering in bewustzijn is een heel eenvoudige stap die diepgaande consequenties heeft.

DE WERELD VERBEELDEN

Op dit moment slaapt de wereld, en boet voor de dromen van de mensheid, die een nachtmerrie zijn geworden van ontheiliging en vervuiling. In onze overmoed zijn we vergeten dat de wereld meer is dan onze collectieve projecties, dat hij mysterieuzer en vreemder is dan onze rationele gedachten ons laten geloven. Kwantumfysica heeft een vloeiende en onvoorspelbare wereld onthuld, waarin bewustzijn en materie niet gescheiden zijn – of een foton van licht zich als deeltje gedraagt of als golfje hangt af van het bewustzijn van de waarnemer. Maar wij blijven binnen de beelden van de fysica á la Newton: materie die dood is, definieerbaar en solide, en bewustzijn dat objectief, veilig gescheiden is van de fysieke wereld. Materie en geest blijven gescheiden en we gaan door in de patriarchale fantasie dat we controle kunnen hebben over de wereld.

Zoals we al gezien hebben, werd de fysieke wereld niet altijd als geïsoleerd ervaren. Vele culturen hebben zich meer beziggehouden met de verbinding tussen de werelden. In de verbeelding tijdens de Middeleeuwen was de fysieke wereld deel van de Grote Ketting van Zijn. Middeleeuwse kathedralen verbeeldden een symboliek en geometrische verbinding tussen de verschillende delen, met het labyrint dat onze reis door deze wereld symboliseerde, die een hogere werkelijkheid van het licht door de beelden van de roosvensters weerspiegelde. In het Soefisme van de tijd van Ibn ‘Arabī werden de werelden gezien als verbonden door de symbolische wereld van de verbeelding, die als een brug functioneert of als een “bemiddelaar tussen de wereld van het Mysterie (*‘alam al-gharyb*) en de wereld van Zichtbaarheid (*‘alam al-shahadat*).”

De alchemisten werkten niet alleen maar met chemische substanties in hun destilleerkolven en smeltkroezen, maar ook met de innerlijke energieën van het leven. Hun symbolische geschriften beschrijven zowel het mixen van tincturen als het huwelijk van de koning en de koningin, de vereniging van de zon en de maan. De alchemisten namen hun werk serieus en kenden de werkelijke verantwoordelijkheid die daarmee gepaard ging.¹⁸ Zij wisten dat zij met een geheime substantie van het leven werkten, ‘Mercurius’ of ‘kwikzilver’, een katalysator die wat hij aanraakt kan transformeren. De manier waarop hun chemicaliën veranderden en transformeerden verbeelden hoe het leven veranderd kan worden met de juiste mixture van ingrediënten. Zij wisten dat materie en geest niet gescheiden zijn. Moderne wetenschap onthult ons nu hetzelfde. Maar hoe de innerlijke en de uiterlijke wereld zich tot elkaar verhouden en hoe ons bewustzijn de fysieke wereld beïnvloedt, blijft nog steeds een groot mysterie.

Wanneer we ons veilige concept van een gescheiden, statische en gedefinieerde wereld opgegeven hebben, openen we een dynamische realiteit waarin het leven een energieveld is waarmee ons bewustzijn en onbewustzijn in wisselwerking met elkaar staan: een kloppend Net van Indra dat voortdurend door de ziel geweven wordt waardoor ons bewustzijn vorm aanneemt, en onze dromen ontstaan.

DE ANIMA MUNDI BEVRIJDEN

We hebben de magische krachten in de natuur nodig om onze wereld te helen en te transformeren. Maar het wakker maken van deze krachten zou betekenen dat onze patriarchale instituties hun controle zouden verliezen, dat de innerlijke mysterieuze wereld weer mee gaat doen en krachten gaat bevrijden die eens door priesters en sjamanen begrepen en gebruikt werden, en waarvan het bestaan vergeten werd door de patriarchale wereld. De wetenschap van de toekomst zal met deze krachten gaan werken en gaan onderzoeken hoe de verschillende werelden met elkaar samenwerken, en ook hoe de energieën van het innerlijke gebruikt kunnen worden voor het uiterlijke. De sjamaan en de wetenschapper zullen samenwerken, de wijsheid van de priesteres en de wijsheid van de arts zullen hun oude verbinding weer herstellen.

Maar de eerste stap is om deze krachten te wekken, niet alleen voor het individu, maar voor de hele wereld. We gaan naar een mondiale tijd en iedere echte verandering moet mondiaal gemaakt worden. Als we de krachten proberen te grijpen voor individuele doeleinden riskeren we om in zwarte magie af te dalen, die innerlijke krachten gebruikt voor egodoeleinden. Onze volgende stap in de evolutie is het realiseren van de oerwaarheid van eenheid en van het opnieuw verenigen van ons individuele licht met het geheel.

Het werk dat begonnen is door Jung geeft ons toegang tot de wetenschap van de alchemie, die dit verborgen deel van onze Westerse esoterische traditie onthult. Psychologische technieken zijn ontwikkeld om ons te helpen de innerlijke wereld van energie, kracht en creatief potentieel te onthullen. We hoeven niet langer vast te blijven zitten in de oppervlakkige wereld. Maar de tendentie is om deze toegang voor onszelf te gebruiken, voor onze eigen reis en we realiseren ons de belangrijke consequenties niet.

Echt alchemistisch werk is altijd voor het belang van het geheel. Op onze eigen reis, ons eigen alchemistisch proces betekent het werken voor het belang van het geheel, de dimensie van de *anima mundi* herkennen. Het licht dat we in onze eigen diepten ontdekken is een vonk van de Ziel van de wereld en de wereld heeft dit licht nodig om zich te ontwikkelen. Wanneer we deze verbinding in ons bewustzijn en onze verbeelding maken, beginnen we het weefsel van het leven te veranderen. De alchemisten kenden het potentieel van deze vonk, van dit filosofische zilver. Dezelfde substantie die ons individuele zelf transformeert is de oorspronkelijke wereldcreërende geest, het “universele en sprankelende vuur in het licht van de natuur, dat de hemelse geest in zich draagt.” Wanneer we het vrij maken in onszelf en het niet alleen voor ons zelf claimen, voor ons eigen innerlijke proces, dan creëren we bepaalde verbindingen waardoor deze energie naar de kern van het leven kan stromen. We nemen deel aan het alchemistische werk om de *anima mundi* te bevrijden. Dit is de eerste stap in het werk.

Wat betekent dit precies, de *anima mundi* bevrijden? In ons individuele alchemistische opus ervaren we de effecten van het bevrijden van het licht, van energie en van het creatieve potentieel dat in ons is. We weten hoe deze bevrijding onze visie en ervaring van het leven radicaal kan veranderen. We worden naar een andere dimensie van onszelf meegenomen en het leven gaat op magische wijze deuren openen die voordien dicht of verborgen waren. Natuurlijk zijn deze veranderingen niet altijd wat we willen – zij vervullen niet onze oppervlakkige wensen, maar ze hebben een diepere betekenis en doel. Iets in ons wordt wakker en het leven van de geest begint. De alchemisten begrepen dat het individu een microkosmos van het geheel is en dat wat gebeuren kan met ieder van ons, ook met de wereld kan gebeuren.

Wanneer het licht van de ziel terugkeert begint de grauwe wereld van eentonigheid te flonkeren; de veelkleurige kwaliteiten van de schepping gaan zichtbaar worden. In plaats van het eindeloze najagen van plezier wenkt het leven ons tot een zoektocht naar betekenis: de kleuren van het leven spreken tot ons en vertellen ons hun verhaal, en zingen voor ons hun lied. De muziek van het leven keert terug, muziek die de levende schepping *is*. Een

echt dialoog tussen ons innerlijke zelf en ons uiterlijke leven gaat zich ontvouwen terwijl we rechtstreeks deelnemen aan het verborgen mysterie van het leven dat tot leven komt: het gaat leven in onszelf en in de wereld. In het licht van de ziel lossen de barrières tussen innerlijk en uiterlijk op en we hoeven niet langer te graven onder de oppervlakte voor een vorm van een doel voor ons leven.

Het licht van de ziel dat naar de *anima mundi* terugkeert zal ons bevrijden van de verstikkende greep van materialisme omdat het ons zal wekken voor andere kwaliteiten in het leven en ons andere dromen zal geven om te volgen. In dit licht zullen we het leven anders zien; een andere wereld zal zichtbaar worden. Wanneer de materie dood is en de ziel slaapt worden we gemakkelijk verleid door de attracties van het materialisme: we zien niets anders om ons te vervullen. Maar we weten dat we op onze eigen reis plotseling gewekt kunnen worden voor een andere realiteit die altijd om ons heen was en toch niet in zicht was, een wereld die niet behoort tot het kopen en verkopen, maar tot het mysterie van de ziel. Dan keert er een gevoel van verwondering en ontzag terug. Hetzelfde kan met de wereld gebeuren. We verlangen ernaar om aan een leven deel te nemen dat multidimensionaal en vol schoonheid is in plaats van alleen maar ons eigen plezier na te jagen. Wie wil er niet terugkeren van lust naar liefde? Het licht van de ziel is de geest in de materie dat het leven laat dansen. Het wekt ons voor de eenvoudige vreugde van wat is:

Ik dank U God voor deze zeer wonderlijke dag; voor de opspringende groene geesten van de bomen en een echte droom van de blauwe lucht; en voor alles wat natuurlijk is wat oneindig is en wat 'ja' is (ik die stierf ben vandaag weer levend, en dit is de geboortedag van de zon; dit is de geboorte van de dag van het leven en van de liefde en de vleugels: en van het grappige, grote, onbegrensde aardse gebeuren)¹⁹

Dit is de wereld waarin we geboren werden. Zelfs onze straten in de stad en de grote winkelcentra leven op een manier die nu verhuld zijn. De schepping fonkelt op zo veel manieren, door het spectrum van kleuren is dit nu slechts deels zichtbaar. We hebben een gevangenis van materialisme gecreëerd maar het is slechts een illusie. Als we het leven tot ons laten spreken zal het ons de weg laten zien om deze deur te openen en deze muren neer te halen en deze nachtmerrie op te laten lossen. Er zijn krachten in het leven die krachtiger zijn dan onze samenwerkingsverbanden en politici. En deze krachten werken niet door de regels die wij gecreëerd hebben. Met plezier en een beetje ondeugd kunnen ze ons leven opnieuw arrangeren.

Onze wereld slaapt nu. Haar magische krachten zijn meestentijds in een slapende toestand, maar zij zijn aanwezig en wachten erop om gebruikt te worden om onze wereld te transformeren. We hebben de wonderen begrensd tot de veilige kleine gebeurtenissen, maar de wereld in haar geheel is verbazingwekkend. We kunnen over het "wonder van het leven" praten maar we plaatsen dit wonder in de veilige container van wat we verwachten dat er gebeurt. We durven niet te herkennen dat een echt wonder onverwachts is, het goddelijke dat wakker wordt in het leven. We kunnen deze dimensie, die puur vreugde en licht is, proberen af te sluiten, en in de beperkingen van ons ego en verwachtingen blijven. Maar door dat te doen ontkennen we de goddelijkheid van de schepping, ontkennen we dat er een Intelligentie is die voortdurend de wereld opnieuw creëert volgens de goddelijke principes die achter onze verstandelijke inzichten liggen.

Op onze individuele innerlijke reis beginnen we een glimp op te vangen van de werkingen van onze ziel, hoe zij helpt om ons uiterlijke leven op een vaak wonderbaarlijke manier te creëren, als ook ons innerlijke zelf opnieuw te arrangeren. Waanneer we ons afwenden van het ego naar de ziel, zien we meer van haar kracht en doel. Haar licht is het ordenende principe in ons leven; zij kan harmonie creëren uit de ongelijkwaardige aspecten van onze psyche en de mandala van het Zelf tot leven brengen. Door de werkingen van de ziel krijgen we een uiterlijk leven dat in evenwicht is met ons innerlijke zelf. Het is voor de wereld niet anders. De *anima mundi* is het ordenende en het creatieve principe in de schepping. Zonder haar aanwezigheid ervaren we slechts de lastige elementen van ons ego, de hebzucht, de onzekerheid en de krachtdynamiek die zo zichtbaar zijn in ons huidige landschap. Wanneer haar licht gewekt wordt kan zij de wereld in harmonie en evenwicht brengen. Deze eenvoudige en radicale waarheid was bekend bij de alchemisten: het is het licht dat verborgen is in de materie dat de wereld zal verlossen.

Noten

1. Stephan Hoeller, Gnosis: een tijdschrift over Westerse Innerlijke Tradities (deel. 8, Zomer 1988).
2. Timaeus 30D3-31A1, *Plato's Timaeus*, vert. F.M. Cornfield, Indianapolis: Bobbs-Merill, 1959.
3. Er bestaat een traditie dat middeleeuwse makers van glas-in-lood ramen onderwezen werden door alchemisten hoe het glas gebruikt kon worden om licht te transformeren.
4. David Fideler, *The Soul of the Cosmos*, p. 138. Richard Tarnas, *The Passion of the Western Mind*, p. 213. New York: Harmony Books, 1991.

5. Giordano Bruno, *Cause, Principle and Unity*, vert. Jack Lindsay, p. 81. New York: International Publishers, 1964.
6. Alchemistische tekst geciteerd door C.G. Jung, *Collected Works*, deel 8, para. 388. (In het Nederlands: Verzameld werk).
7. C.G. Jung, *Collected Work*, deel 14, para. 372.
8. Zie John Eberly, Al-Kima: *The Mystical Islamic Essence of the Sacred Art of Alchemy*. Hillsdale NY: Sofia Perennis. 2004
9. *The Hermetic Museum*, 1:13, geciteerd door Edward Edinger in *The Anatomy of the Psyche*, p. 11. Zie ook Vaughan-Lee, *Catching the Thread*, p. 66 ff. (Nederlandse titel, *De Gouden Draad*, vert. Teréz Stolze, uitgegeven bij Uitg. Aambeeld, 2002, ISBN 90-805778-4-7.)
10. Geciteerd door Edinger, *The Anatomy of the Psyche*, p. 231. Hermes Tristhemegistos is de 'patroon' van de alchemie. Volgens de legende werd het oorspronkelijke *Emerald Tablet* gevonden in de tombe van Hermes Tristhemegistos door Alexander de Grote. "Het is het cryptische epitome van het alchemistische *opus*, een recept voor de tweede schepping van de wereld, de *unus mundus*."
11. *Poems and Prose* of Gerard Manley Hopkins, "Gods Grandeur."
12. *Ghalib*, vert. Jane Hirshfield, *The Enlightened Heart*, ea, Stephen Mitchell, p. 105.
13. *Collected Works*, deel 11, 759.
14. David Fideler, *The Soul of the Cosmos*. p. 100.
15. http://www.campusprogram.com/reference/en/wikipedia/t/th/the_garden_of_cyrus.html
16. voornaam? Kristeller, *The Philosophy of Marsilio Ficino*. P. 120. (New York: Columbia University Press, 1943).
17. Hermes Tristhemegistos, *The Emerald Tablet*, 4&5.
18. "Daarom moet je zorgvuldig het leven, het karakter en de mentale geschiktheid van iedere persoon die in deze Kunst ingewijd wordt testen en onderzoeken." *The Hermetic Museum*, 2:12. geciteerd door Edward Edinger, *Anatomy of the Psyche*, p. 7.
19. E.E. Cummings, *Selected Poems 1923-1958*, "ik dank U God voor dit meest verwonderlijke."

Nederlandse vertaling Teréz Stolze